

Миломир Максимовић

Филозофски факултет Универзитет у Београду – Србија
e-mail: milomir.maksimovic84@gmail.com

МИЛЕШЕВСКИ ВЛАСИ (XIII – XV ВЕК)

Апстракт: Предмет рада је становништво са влашким статусом које је живело на властелинству Милешеве, једног од најважнијих манастира средњовековне Србије. Положај зависног становништва Милешеве био је регулисан Законом Светог Саве, који је, уз Закон Светог Симеона, служио као модел по коме су организована властелинства манастира који су владари из династије Немањић касније оснивали. Аутор је настојао да обједини сачуване информације о милешевским Власима од њихових првих помена у српским и дубровачким изворима 13. века до пописа насталог 1475-1477. године, након османског освајања подручја у коме су живели, и сазнања која о овој влашкој скупини постоје у домаћој историографији и пружи што потпунију слику о становништву са влашким статусом.

Кључне речи: Власи, манастир Милешева, властелинство, повеља, Свети Сава, караванска трговина, Полимље, Србија, Османско царство

У периоду од 2017. до 2019. године у Србији ће бити обележена два важна јубилеја, изузетно значајна за политички, верски и културни идентитет српског народа – осам векова од крунисања Стефана Првовенчаног (1217-2017) и осам векова од аутокефалности Српске цркве (1219-2019). Уколико се прихвати тврдња милешевских монаха, очувана у њиховој молби руском цару од 7.октобра 1652. године, да је храм подигнут 6727. године од стварања света (по нашем рачунању времена реч је о периоду између 1.септембра 1218. и 31. августа 1219.), на поменута два јубилеја би требало добати и трећи – осам векова од оснивања манастира Милешеве, центра чији је значај за српску културу и духовност у том периоду немерљив.¹

По угледу на оснивача светородне династије, великог жупана Стефана Немању (Св.Симеона Мироточивог) и његови потомци су подизали велелепне задужбине, које су богато обдаривали селима, планинама и пашњацима, рибањацима, пчелињацима и зависним становницима – ратарима, рибарима, пчеларима, као и професионалним сточарима – Власима.² Манастир Милешеву основао је Владислав, унук Стефана Немање, у доба док је још увек био принц. Значај манастира порастао је када је његов ктитор постао краљ (од 1234. године), а нарочито од како је, након преноса тела првог

¹ Димитријевић 1922, 159.

² Иза династије Немањић остао је велики број задужбина – Ђурђеви ступови, Студеница, Хиландар, Жича, Милешева, Сопоћани, Градац, Бањска, Грачаница, Дечани, Светих архангела код Призрена итд. Неке оснивачке повеље успеле су да одоле зубу времена и да, у оригиналном облику или у препису, дочекају истраживаче. Нажалост текст многих је само фрагментарно познат, а највећем броју случајева заувек изгубљен. Види: Зборник 2011, 62, 91, 92, 94, 169, 465–468, 502; Ивић – Грковић 1976, 134, 271, 307; Светоарханђеловска хрисовуља, 131 – 138. О посебном значају краљевских манастира у средњовековној Србији види: Копривица 2017, 147-163.

српског архиепископа и Владислављевог стрица – Саве Немањића – из Трнова у Србију (1236), постао центар култа овог светитеља.³ Стога је разумљиво што је велики број научних дела посвећен разним аспектима историје Милешеве.⁴ Предмет овог рада је влашко становништво на простору милешевског властелинства – тема која до сада углавном обрађиванау оквиру историјата караванске трговине у Полимљу, укупне демографске слике Полимља, историје Пријепоља, самог манастирског властелинства и ономастичке анализе информација коју пружају османски извори.⁵

Повеља краља Владислава његовој задужбини, манастиру Милешева, најалост није сачувана. Ипак, немамо разлога да сумњамо у њено некадашње постојање. Сведочанство о њеном постојању очувано је у једном другом српском средњовековном документу – реч је о повељи краља Уроша манастиру Светог Николе у Хвостну, из 1276/7.године, којом оснива манастир Светог Николе у Хвосну и поклања га манастиру Милешева као подручну цркву.⁶ У тексту се помиње да је краљ Владислав обдарио манастир *селима и Власима*.⁷ То је први помен милешевских Влаха у сачуваним српским дипломатичким изворима, али и посредно сведочанство да је Влаха на властелинству овог манастира било још у време његове краткотрајне владавине (1234-1243), а можда и у време подизања манастира, док је Владислав још био принц. На основу начина на који је изложено прилагање влашког становништва задужбинама чије су оснивачке повеље сачуване, а које су хронолошки најближе оснивању Милешеве – прве Жичке повеље краља Стефана Првовенчаног (1219/1220) и повеља краља Уроша манастирима Свете Богородице Стонске (око 1252. године) и Светих Апостола Петра и Павла (настала између 1254. и 1263. године) – можемо са сигурношћу да кажемо да су и у изгубљеној

---

3 Петковић 1987, 2–5.

4 Значајно је поменути монографију Светозара Радојчића, као и неколико научних скупова посвећених самом манастиру, ктитору и сродним темама - Милешева у историји српског народа (1985), Краљ Владислав и Србија 13. века (2000) и Осам векова манастира Милешеве (2012). Види: Радојчић 1963; Ђурић 1987; Живковић 2003; Мићевић 2013.

5 Јиречек 1959, 195–201; Динић 1978, 305–330; Благојевић 1976, 225–234; Ђирковић 1976, Петровић 1981, 211–224; Зиројевић – Влаховић 1981, 185 – 191; Зиројевић 1987, 75–78; Зиројевић – Влаховић 1988, 127–135; Мишић 2012, 111–131; Јовановић 2013, 61–78; Томовић 2013, 61–78.

6 Душан Синдик је сматрао да је повеља издата после 1. септембра 1276. године, када је краљ Урош збачен са престола, а пре 1. маја 1277. године, када је краљ Урош преминуо. Зборник 2011, 249–251.

7 Термин Влаха у раном средњем веку означавао је романизоване староседеоце који су успели да преживе Велику сеобу народа и опстану у планинским и приморским пределима Балкана, бавећи се углавном сточарством и караванском трговином. Интегрисање Влаха у српско друштво било је дуготрајан и неуједначен процес. Појам Влаха у 14. и 15. веку на простору Србије означава пре свега друштвену и правну категорију, због чега се у домаћој историјографији често пише малим словом – влах. Ипак, како је међу поменутом друштвеном категоријом сточара било и даље етничких Влаха, истраживачи практикују да у ситуацијама када се говори уопштено о овом становништву пишу Влаха (влаха), што уме да изазове конфузију код читаоца. Стога смо се ми определили за велико слово тамо где није јасно који је степен интеграције и србизације овог становништва, а мало за помене где је јасније да се ради о друштвеној категорији – што нарочито важи за османски период када *влашки статус* добија и велики број ранијих земљорадника. За формирање научних сазнања о Власима важно је поменути следеће радове: Јиречек 1959, 193–204; Новаковић 1965, 29–53; Динић 1978, 305–330; Ковачевић 1963, 121–139; Филиповић 1963а, 9–14; Филиповић 1963б, 45–112; Ђурђев 1973, 143–169; Ковачевић–Кojiћ 1983, 79–85; Filipović 1983, 139–148; Klaić 1983, 107–113; Božić 1983, 93–107; Mirdita 2004; Winnifrieth 1987. О овој теми велики број радова написали су историчари Богумил Храбак и Есад Куртовић. У протеклој деценији два научна часописа – један српски – Браничевски гласник 7, и један пољски – *Balkanica Posnaniensia* XXII/1. *IusValachicum* I, посветила су по цео један број радовима влашкој проблематици..

даровници поименце наведене старешине скупина и самих домаћинстава.⁸ На првом месту је био наведен најугледни члан влашке скупине, можда и са титулом кнеза – попут кнеза Грда, старешине Влаха на Жичком властелинству.⁹ Ни у овом тексту, као ни у тексту горепомнутих хрисовуља, Власи вероватно нису наведени са територијом на којој бораве, јер је то једна од карактеристика српских повеља 13. века.¹⁰

Требало би овде рећи неколико речи о и самом властелинству Милешеве. Његово језгро се, природно, налазило у непосредном окружењу манастира – османисткиња Олга Зиројевић, истражујући турска документа 15. и 16. века, утврдила је да је свакако обухватало села Седобро, Косатица, Ивање и Црна Стена.¹¹ Ту бисмо свакако морали додати и простор Пријепоља, које се јавља као манастирски трг 1343. године, као и оближни град Милешевац, у коме су монаси и мастирски људи могли наћи заштиту у случају опасности.¹² Краљ Урош је, као што смо поменули, милешевском властелинству придодao манастир Светог Николе у Хвосну са метохом који се налазио на десној обали Пећке Бистрице, обухватајући планину Копривник и њену околину.¹³ Између поменутог метоха и Милешеве посведочени су бројни поседи других српских манастира у 13. и 14. веку – Дечана, Бањске, Светих Архангела и Будимљанске епископије у Горњем Полимљу, Жичке и Хумске епископије, као и манастира Свете Богородице Бистричке у Средњем Полимљу.¹⁴ Почетком 15. века деспот Стефан Лазаревић дарује Милешеве пет села у Моравици – два Гугља, Храсно Поље, Шемгоњ и Рупељево.¹⁵ Нажалост, то су сви подаци о простирању манастирског властелинства којима располажемо (види карту бр.1.)

Следећи помен милешевских Влаха у српским дипломатичким изворима налазимо у хрисовуљи краља Милутина манастиру Св. Ђорђа код Скопља (1299/1300. године). У делу текста у коме се уређује живот влашког становништва на манастирском властелинству каже се да за њега важи *Закон Светога Симеона и Светога Саве, што и милешевским Власима и студеничким*.¹⁶ Милош Благојевић је указао да су одредбе које су регулисале правни положај зависног становништва на манастирским властелинствима Студенице (*Закон Светога Симеона*) и Милешеве (*Закон Светога Саве*) биле биле модел за уређивање властелинстава других манастира, на просторима који су касније ушли у државу Немањића.¹⁷ Дакле, *Закон Светога Саве* прописивао је положај и милешевских Влаха. Сава Немањић – у време основања Милешеве први

---

8 Упореди: Зборник 2011, 89–92; 195–198; 225–231.

9 Грд је први влашки кнез који се помиње у изворима који се односе на територију средњовековне Србије: Зборник 2011, 91. Детаљније о влашким старешинама – кнезовима и примићурима: Благојевић 2005, 43-77.

10 Упореди: Зборник 2011, 89–92; 195–198; 225–231; 277–280.

11 Зиројевић 1987, 75–78.

12 Динић 1978, 308; Благојевић 1976, 228,229.

13 Зборник 2011, 249-251; За убицање метоха Светог Николе у Хвосну види: Томовић 2013, 64 (са старијом литературом). Гордана Томовић је за топониме Стлп (Стуб) на десној обали Пећке Бистрице и Велики и Мали Штупељ на левој обали исте реке сматрала да представљају дублете, при чему је Штупељ облик који сведочи о присуству романског становништва на овом простору, које је назив Стлп прилагодила свом говору. Класични филолог Александар Лома нам је сугерисао да је ова теза неодржива, на чему му захваљујемо, јер би нас то одвело на погрешан траг.

14 Мишић 2012а, 117–120. Своје метохе свакако су имали и Будимљанска епископија у Горњем Полимљу и манастир Давидовица у Средњем Полимљу.

15 Младеновић 2007, 361-363. Реч је о селима која су се налазила на подручју данашње општине Пожега.

16 Зборник 2011, 328.

17 Благојевић 1976, 229–233; Благојевић 2004, 191 – 247.

српки архиепископ, свакако је дао велики допринос изградњи и осликавању храма Вазнесења Христовог, и организовао уређење манастира, манастирског властелинства и обавеза потчињеног становништва.¹⁸ Ипак, када је реч о положају Влаха, ту је пре реч о позивању на давно уређене и добро познате друштвене односе који су наслеђени и овом приликом потврђени, него о иновацијама које су дело самог Саве.¹⁹

Законске норме о влашком становништву на манастирским поседима биле су груписане у скуп одредби познат под именом *Закон влахом*.²⁰ Поред обавеза дефинисаних *Законом Светога Симеона и Светога Саве*, влашко становништво на властелинству Св. Ђорђа морало је и да оре један дан бедбом, да жање и да припрема сено.²¹ Из текста хрисовуље је јасно да се поменуто није односило на милешевске Влахе, односно да они нису имали обавезу да ору један дан бедбом, да жању и да припремају сено (*сено да косе од круга воз*). Истраживачи су темељном анализом фрагментарних изворних података дошли до опште карактеристике положаја манастирских Влаха у 13. и (нарочито у) 14. веку, од којих је већина важиле и за оне на властелинству Милешеве. Поменућемо овде само најважније: Власи су се делили на *поклонике* – богатije и угледније, *војнике* и *ћелаторе (убоге)*, који су били сиромашнији, и свакако најбројнији. Њихове обавезе одмераване су давањем великог десетка или давањем малог десетка (уз извршавање разних работа). Велики десетак су плаћали поклоници, док су мали, прописан за скупину од око 50 домаћинстава, плаћали остали. Занимање које се најчешће повезује са Власима је напасање стоке. Ипак, морамо имати у виду да се тиме нису бавили сви житељи катуна, већ највише ћелатори (убоги), који су се, осим чувања оваца и друге стоке, бавили и стрижањем оваца, и прерадом манастирске вуне у тканине. Војници су, поред напасања и чувања пастуха, имали и друга задужења, бавили су се и поносом одн. транспортом робе – соли, житарица, вина, сира, разних потрепштина и игуманових ствари које су се носиле током његових путовања. У немирним временима ћелатори и војници морали су да штите овце, које су свакако чиниле највећи део сточног фонда манастира.²² Познато је да је у првој половини 14. века – времена из кога потиче већина сачуваних одредби које регулишу положај Влаха – посведочена њихова територијализација, као и државна иницијатива која сведочи о намери да се повећа контрола над овим становништвом. Ту се истиче прописивање трасе којом су прогонили стоку ка пасиштима, одређивање међа њихових летишта и разних работа које су се у великом мери односиле на засељачене Влахе.²³ Међутим, морамо имати у виду да је положај Влаха Милешеве и Студенице одређен много пре ових процеса, и да су они стога били мање оптерећени работама – отуд и потреба дародавца да истакне работе које обавезују оне на властелинству Св. Ђорђа 1299/1300. године, али очигледно не важе за Влахе Студенице и Милешеве. Дакле,

---

18 Петковић 1987, 1–8.

19 Благојевић 1976, 231.

20 У средњовековним дипломатичким изворима законске одредбе о самим власима чиниле су тзв. *Закон влахом*. Помене овог закона налазимо у садржајима три манастирске повеље из 14. века: Светостефанској (Бањској) хрисовуљи краља Милутина (1313-1316), исправи којом Стефан Душан поклања Хиландару цркву светог Николе у Врању (1343-1345), и Светоарханђеловској хрисовуљи истог владара, настала око 1348. године. Види: Михаљчић 2006, 41, 42, 103, 104, 128, 131, 190 – 192; Благојевић 1976, 229, 230; Благојевић 2004, 215 – 235; Мишић 2010, 36–48; Шаркић 2010, 37–43.

21 Зборник 2011, 328.

22 Благојевић 2004, 229, 230; Мишић 2010, 36–48; Шаркић 2010, 37–43.

23 Мишић 2010, 36–48. О територијализацији Влаха, пре свега у дубровачком залеђу види: Ковачевић-Којић 1963, 123-139; Ђурђевић 196, 143-169.

влашко становништво потчињено Студеници и Милешеви имало је у то време бољи положај од оних потчињених Св.Ђорђу код Скопља, и још увек је живело у складу са древним правима и обавезама дефинисаним много пре првих Немањића.

Милешевске Влахе налазимо и у дубровачким изворима које сведоче о развоју дубровачке караванске трговине у другој половини 13. века.²⁴ Владимир Гостимири, Влах Милешева (*Vladimirus Gostimiri Blacus Milesceue*), склопио је уговор са двојицом Дубровчана 15. јула 1280. године да им однесе вино и другу робу у Брсково, у то време највећи привредни центар Србије.²⁵ То је први помен неког Влаха за кога се изричито помиње да припада манастиру Милешеви у сачуваним документима уопште. Две године раније, 28. септембра 1278. године, у кодексу из времена дубровачког кнеза Марка Гена забележен је уговор о закупу између Дубровчанина Пасква Пикуларевића (*Pasqua de Rescagio*) и Влаха Владимира Гостинића. Поменути Дубровчанин је изнајмио 150 коња за пут до Брскова, по цени од 28 гроша по коњу за цео пут. Половина новца требало је да буде исплаћена у граду по Св. Срђем, а половина након доласка у Брсково.²⁶ Ђурђица Петровић је скренула пажњу да су Владимир Гостимири и Владимир Гостинић иста личност, као и да се Владимир и његов брат Миле у дубровачким изворима помињу и две године касније. Тада су позајмили 12 гроша од кројача Драгине, који је такође имао пословне везе са Брскомом, уз рок од мало више од месец дана да врате дуг.²⁷ Заиста, пословна активност Влаха истог имена – и, услед различитог читања, сличног презимена – присутна у кратком временском распону од 1278. до 1282. године на простору између Дубровника и Брскова – привредног центра не много удаљеног од Милешева и који је се може повезати са свим његовим поменути деловањем – и највише од свега број од 150 коња које је у једном тренутку изнајмио Дубровчанима, који је у 13. веку, пре процеса гранања влашких катуна, пре могао да припада манастиру са великим властелинством и сточним фондом, него некој другој влашкој скупини, аргументи су који указују да је реч

---

24 Михаило Динић је одавно истакао значај влашких поносника за дубровачку караванску трговину. Власи су, као власници коња и других товарних животиња, и добри познаваоци путева, били главни посредници у трговини између Дубровника и других приморских градова и унутрашњости Балкана. Стога су били један од најважнијих фактора за привредни успон Србије и Боснеу 14. и 15. веку. Види: Динић 1978, 305–330.

25 "Die XV iulii (1280) coram domino comite et iuratis iudicibus Dimitrio de Mençe et Martolo de Zereua. Vladimirus Gostimiri, Blacus Milesceue, fuit in concordia cum Michaelae Georgii de Disiça et cum Pancraccio de Cresello, videlicet quod ipse promisit portare vinum et mercationes eorum in Brescoam et accepit super se, quod salvabit eos et mercationes eorum a robatoribus et latronis." Посао није реализован јер две стране нису успеле да се договоре (*Cancellatum quia non fuerunt concords*). Чремошник 1932, 33. Константин Јиречек је његово име у истом документу рашчитао као *Vladimirus Gosamiri*. Такође је написао да се ради о 1278, а не о 1280. години. Међутим, како је прво излагао детаље из уговора од 28. септембра 1278, а следећи помен Влаха навео у уговору од 15. јула 1278, јасно је да је реч о малом пропусту великог научника. Упореди: Јиречек 1959, 201; Чремошник 1932, 33. Овде би требало скренути пажњу и на то да се у првој Жичкој хрисовуљи међу Власима помиње име Гостимир, па је готово сигурно да *Gostimiri* представља патроним милешевског Влаха пола века касније, без обзира да ли је реч о потомку жичког Влаха или не. Види: Зборник 2011, 91.

26 Јиречек 1959, 200, 201. О обнови рударства и значају Брскова за привредни успон Србије у 13. веку види: Ђук 2003, 99–107.

27 К. Јиречек, пишући о првим сачуваним уговорим између Влаха и Дубровчана, није видео везу између два поменута уговора, односно два Владимира, што се јасно види из његовог излагања. Упореди: Јиречек 1959, 200, 201; Петровић 1980, 158. Гордана Томовић се држала Јиречековог датирања уговора (28. септембар 1278. и 15. јул 1278.), али је прихватила мишљење Ђ. Петровић да се у уговорима помиње исти Влах. Види: Томовић 2013, 66.

о истом Влаху манастира Милешеве.²⁸ Намеће се закључак да су се Власи Милешеве врло рано укључили у дубровачку караванску трговину, што је свакако била последица близине Брскова, затим манастирског властелинства богатог стоком – о чему несумњиво сведочи чињеница о великом броју коња који је одједном издвојен из манастирске економије приликом изнајмљивања, и наравно, бројности припадника влашке скупине и њихове способности да узму учешће у таквој врсти посла. Напомињемо овде, као куриозитет, да је поменути уговор између милешевских Влага и дубровачких трговаца од 28. септембра 1278. године најстари уговор о караванској трговини који је забележен у сачуваним изворима, што значи да је привредни успон Србије у 13. веку директно повезан са овом влашком скупином.²⁹ Михаило Динић је пре осам деценија констатовао да су Власи који склапају велике, уносне и одговорне послове били "славни људи своје врсте". Често старешине влашких скупина, својим новцем и положајем у друштву гарантовали су успешно обављање посла и сносили санкције уколико нешто крене по злу.³⁰ Влах Владимир је – судећи по уговорима које је склапао – како због одговорности коју је преузимао, тако и због уговореног добитка – 390 перпера била је велика сума 1278. године – заиста спадао у богате и утицајне људе у свом окружењу, и највероватније се ради о старешини влашке скупине на властелинству Милешеве, или пак члану неке старешинске породице.³¹ Такође, он је доказ постојања друштвеног раслојавања у оквиру милешевских Влага, и гледано терминологијом српске дипломатике 13. и 14. века, могли бисмо га сврстати у *поклонике*.

У првој половини 14. века долази до опадања привредног значаја Брскова, што је делом било последица померања тежишта караванске трговине у долину Лима. Ту долази до формирања новог центра – Пријепоља, које се 1343. године први пут јавља у историјским изворима као трг манастира Милешеве.³² Овај помен сачуван је у уговору о транспорту 100 тона соли склопљеног између дубровачких трговаца и влашких поносника – али овај пут не Влага Милешеве, већ Влага Бурмаза. У наредних деценијама сачуван је велики број уговора који сведоче о караванима које су за одредите имала све већи број трговачких станица у Полимљу – од којих је најзначајнија била Пријепоље.³³ Међу влашким поносницима помињу се најчешће

---

28 Катун је у средњем веку био основна јединица сточарског друштва. Чланови катуна живели су између зимовишта и летишта. На челу катуна налазиле су се старешине – катунари, примићури и кнезови. Катунар је старешина катуна у чијим рукама се налазила влашка сточарска производња. Види: Филиповић, 1963, 84-91; Ковачевић-Којић 1963, 123-139; Ђурђевић 1973, 162-167; Храбак 1997, 139-159.

29 Лиречек 1959, исто; Ђ.Петровић је прва која је истакла везу Милешеве са почецима караванске трговине између Дубровника и Србије: Петровић 1980, 158, 159.

30 Динић 1978, 319-328.

31 Ђ. Петровић је израчунала да је поменути Влах на име изнајмљивања 150 коња по цени од 28 гроша по коњу добио укупно 390 перпера по успешном окончању посла. Види: Петровић 1980, 158.

32 "Forum Millesseva in loco dicto Pripolie.." Динић 1978, 308, напомена бр.12.

33 Петровић 1980, 159-164; Ђук 1996, 19; Током 14 века трговачки путеви који су водили кроз Полимље добијали су све већи значај. Ова област била је повезана са важнијим саобраћајницама – *via Dripace* и *via Jesera* – које су биле од виталног значаја за привреду Полимља, и саме Србије. Види: Шкриванић 1974, 43, 44, 65, 66. Прве три деценије током којих пратимо развој Пријепоља главна роба коју каравани транспортују је со, због чега је Сима Ђирковић сматрао да је трговина сољу била једна од привилегија манастирског трга, и добар извор прихода за манастирску благајну. Види: Петровић 1980, 163, 164; Ђирковић 1976, 217.

Бурмази, Угарци, Малешевци, Дробњаци, али не и милешевски Власи.³⁴ Дакле, судећи по сачуваним изворима, они који су у другој половини 13. века били једни од главних покретача трговине између Дубровника и Србије, у 14. и 15. веку у тој трговини не учествују, иако се центар трговачког промета изместио на простор властелинства коме они припадају. У изворима дубровачки изворима не помињу се више ни Власи манастира Мораче, који су такође поменути 1278. године.³⁵ Дакле, крајем 13. или током прве половине 14. века краљевски Власи, а не више манастирски, имали су примат у преносу робе од Дубровника до Полимља.³⁶

Тешко је дати адекватно објашњење за то, но ипак ћемо понудити неколико разлога којима би се дало објаснити одсуство милешевских Влаха у дубровачкој грађи. Главна транспортна обавеза манастирских Влаха била је усмерена на манастирске потребе – на пренос соли и других потрепштина потребних властелинству, манастирском братству и самом игуману, као што је већ поменуто у овом раду. Дакле, манастирски Власи морали су прво да испуне обавезе према манастиру, па тек онда имају могућност да се укључе у трговачке послове. Раније смо такође изнели и став је да је током друге половине 13. века морало доћи и до друштвеног раслојавања код милешевских Влаха. То је, за оне најуспешније у трговини, могло довести и до промене њиховог статуса. Извесни *Milaticus di Millexeva* продао је 1313. године свог коња у Дубровнику за 10 перпера.³⁷ У документу се не наглашава да је Влах, као у случају раније поменутог Владимира. Ипак, његов боравак у граду под Светим Срђем указује на постојање индивидуалног пословања код људи на милешевском властелинству, а као што смо видели, једина категорија са милешевског властелинства за коју смо у претходном периоду имали доказ да се бавила трговином су Власи.³⁸ Од средине 14. века појављују се домаћи трговци у Пријепољу, али ми ништа не знамо о њиховом пореклу.³⁹ Поред тога, морамо имати у виду и да поносници који су у 14. и 15. веку склапали уговоре у Дубровнику углавном нису ишли даље од долине Лима. У Пријепољу се претоварала роба коју су други поносници у договору са трговцима терали даље – ка Руднику, ка Сребреници, ка Новом Брду итд.⁴⁰ Извори који сведоче о

---

34 О Бурмазима, Угарцима, Дробњацима и Малешевцима у средњовековној трговини на простору Полимља види: Динић 1978, 307–328; Петровић 1980, 162, 163; Маловић–Ђукић 1997, 25–33; Маловић–Ђукић 2001, 117–127; Пекић 2016, 401–417; Пекић 2016, 21–51. Франческо Крота из Бергама жалио се 1. септембра 1423. у Дубровнику да је *Raduoi Boxich Drobgnach morolachum de Prerogole*, старешина каравана, крив због нестанка неких његових ствари. Види: Ђирковић 1976, 216. Богумил Храбак сматрао је да поносник Херак Милошевић, који је 1416. Године преносио робу до Борача, има неке везе са Милешевом. Међутим, ипак је реч о знаменитом крамару и поноснику Хераку Милошевићу из Влаха Малешеваца. Упореди: Храбак 1980, 252; Пекић 2016, 409.

35 “*Petrus filius Peruosclavi Blacusmonasterij de Moraça...*” У дубровачким изворима 13. века помињу се и “људи манастира Студенице”, за које се не каже изричито да су Власи. Види: Јиречек 1959, 195.

36 Детаљније о Власима који су били директно потчињени српским краљевима види: Максимовић 2017, 401–416.

37 Ђирковић 1976, 217.

38 Ђ. Петровић је управо активност милешевских Влаха и њихову социјалну диференцијацију довела у везу са настанком и прерастањем локалног трга у један центар ширег значаја. Види: Петровић 1980, 158.

39 Богумил Храбак је показао да недуго након првих помена Пријепоља у изворима се појављују преијепољски трговци који долазе у Дубровник како би узели кредит. Види: Храбак 1980, 237, 238.

40 Динић 1978, 306, 307.

путовању каравана након Полимља изузетно су ретки. Милешевски Власи вероватно су били ти који су преузимали робу од Пријепоља и других караванских станица у Полимљу. Поставља се и питање – да ли су Власи Милешеве, односно Власи–војници међу њима – могли да задовоље потребе наглог развоја караванске трговине у Полимљу у 14. веку? Укључвање других, различитих влашких скупина које су живеље ближе Дубровнику, у захуктали трговачки промет указује да нису, и да је то један од разлога због којих су своју делатност усмерили ка оним просторима које дубровачка средњовековна архивска грађа не осветљава.

У другој половини 14. века долази до крупних политичких промена у Полимљу – Милешева се прво нашла под контролом обласних господара из великашке породице Војиновић, а расапом Николе Алтомановића 1373. године Милешева припада бану Твртку Котроманићу.⁴¹ Тиме је манстирско властелинство постало део пограничног подручја између Србије и Босне. Мавро Орбин, писац знаменитог "Краљевства Словена", помиње да је Твртко покорио више од сто влашких катунa на простору између манастира Милешеве и дубровачких и которских међа – реч је о простору освојеном од Алтомановића – након чега се крунисао, узевши име Стефан Мирча.⁴² Већ крајем наредне деценије осећало се турско присуство на овом простору – реч је свакако о акинцијским пљачкашким упадима који су претходили великим походима османске војске, уносећи немир и пометњу у подручјима које су били мета напада.⁴³ Део влашког становништва Полимља јеу време продора Османлија крајем 14.века побегло у Далматинску Загору. Одатле су се неки од њих касније преселили у Лику.⁴⁴ Но ипак манастирско властелинство опстало је упркос поменутиим недаћама – забележено је да је 1398.године 5.000 овнова потерано из манастира Милешева пут Дубровника, и то у једном маху.⁴⁵ Та драгоценa информација сведочи да о оновременој економској моћи манастира, а посредно указује и на присуство Влаха који су се о овцама старали, вероватно и спроводили до Дубровника.

Деспот Стефан Лазаревић издао је повељу манастиру Милешеви око 1413. године, приложивши манастиру пет села која су се налазила на његовој територији, у Моравици. Уочава се одсуство потврђивања старијих манастирскихседа, људи (између осталих и Влаха) и привилегија, што би било у духу српске дипломатичке владарске традиције.⁴⁶ Највероватнији разлог за то била је чињеница да се манастир, као и највећи део његовог властелинства, налазио на територији којом је владао војвода Сандаљ Хранић Косача, његов савезник.⁴⁷ Из овога би следило да се највећи део зависног становништва потчињеног Милешеви налазио под контролом породице Косача. Њихова власт над овим подручјем завршила се османским освајањем. У Врхобрезничком летопису, насталом у близини милешевског властелинства, забележено

---

41 Ћирковић 1964а, 134, 135. У првој деценији босанске власти долази и до осамостаљивања трга Пријепоља, које више није било део манастирског властелинства. Види:Петровић 1980, 166.

42 Орбин 2006, 151.

43 У периоду од 1388-1390 у дубровачким уговорима се упозорава на опасност од Турака. Види: Петровић 1980, 166.

44 Богумила Храбака је до оваквог закључка дошао истражујући архивску грађу сачувану у градовима на Јадранском приморју. Храбак 1997, 167.

45 Забележено 8. октобра 1398. године: Николић 1989, 164.

46 Младеновић 2007, 361-363.

47 Постоји могућност и да је граница између Тврткове и Лазареве државе у средњем Полимљу 1373. године прављена тако да цело дотадашње властелинство манастира Милешеве буде под контролом босанског бана. О граници између Државе српских деспота и Босне у Полимљу види: Мишић 2012 г, 70 –75.

је да су Турци у новембру 1459. године пљачкали и спалили Милешеву.⁴⁸ Четири године касније (1463) записано је у истом летопису да су Османије поразиле војску херцега Стјепана Вукчића Косаче на реци Брезници, притоци Техотине.⁴⁹ Милешевко властелинство, и Власи на њему, морали су осетити последице поменутих турских напада на херцегове земље, окончаних најкасније 1465. године.⁵⁰

Композиција Христовог рођења на северном поткуполном делу храма Вазнесења Господњег манастира Милешеве – детаљ који показује фрагментарну представу пастира (цртеж Бранислава Живковића)⁵¹

48 Стојановић 1927, 244. И према другим изворима турска опасност у земљама херцега Стјепана трајала је од октобра до средине децембра исте године. Види: Ћирковић 1964б, 250–254.

49 Стојановић 1927, 245.

50 Ћирковић 1987, 142.

51 Живковић 1992, 18.

Прве потпуније информације о власима који су настањивали ширу околину манастира Милешеве налазимо тек у време османских освајања земаља Косача, у другој половини 15. века. Сумарни попис Босанског санџака настао је неколико година након пропасти средњовековне босанске државе. У дефтеру из 1468/69. године на једном месту наведен је број влашких домова у целом вилајету Херсек – укупано 4.616. Пописано је и 998 неожењених мушкараца. Укупан приход од влаха у поменутом вилајету износио је 763.780 акчи.⁵² Детаљније податке о насељима и становништву Полимља садржи дефтер познат под називом *Поименични попис санџака вилајета Херцеговина*. Овај детаљни попис започет је 1475, а завршен до краја 1477.⁵³ Власи Херцеговачког санџака пописани су у посебним, тзв. влашким нахијама, које су припадале царском хасу. Овде одмах морамо упозорити да је нахија пре свега фискална јединица, и да није, за разлику од жупе, територијално дефинисана.⁵⁴ Уочљиво је и то да нахије обухватају и насеља која раније нису била обухваћена жупском организацијом – насеља у планинским пределима, на вишој надморској висини. Израз *џемат* у дефтеру означава катун. Власи су били дужни да испуњавају уговорене војне обавезе, а заузврат били су ослобођени свих дажбина повезаних са земљорадњом и рајинским статусом.⁵⁵ Одредбама катуннаме из 1477. године власи у вилајету Херцеговина били су обавезни да од сваке куће, једном годишње, на Ђурђевдан, дају једну филирију (златник), једну овцу са јагњетом (или као противвредност за то, 12 акчи), једног овна (или 15 акчи). Даље, на сваког 50 кућа давали су два овна (или 60 акчи), један шатор (или 100 акчи). У случају рата сваких 10 кућа морало је да опреми једног коњаника, који учествује у походу. Власи су плаћали и нијабет, глобе за разне прекршаје, који је уписан на једном месту у дефтеру из 1475/77. године, за све скупине влаха. Ако би испунили све што је наведено, власи би били ослобођени свих других намета које је плаћала раја.⁵⁶ Анализом законских одредаби које су важиле за влахе Смедеревског санџака и оних у санџаку Херцеговина уочено је да су херцеговачки власи били у повољнијем положају.⁵⁷ Па ипак, на основу података из дефтера видимо да су се влашке скупине кретале у правцу севера, и територија Смедеревског санџака.⁵⁸ На челу великих влашких група, који су се

---

52 А. Аличић 2008, 67.

53 Оригинал дефтера чува се у Архиву Председништва Владе Турске, под бројем 05. У раду смо користили превод Ахмеда Аличића – Аличић 1985. Османски дефтера нам показују мноштво значајних информација за нашу тему: број влашких нахија, затим број џемата или катуна унутар њих, пописане влахе, њихове старешине, њихова зимовишта и летишта. Дефтери нам пружају могућност да покушамо проценити број становника по нахијама на основу података из пописа о броју старешина кућа (мушкараца), удовица и неожењених. О карактеристикама османских дефтера и методологији њиховог изучавања види: Миљковић 2013а, 13–24; Миљковић 2013б, 25–37.

54 Мишић 2012, 67.

55 Влашки статус је, управо због поменутих војних обавеза – пре свега одбране граничних подручја Османског царства – знатно проширен (Србија и Босна су погранична подручја између Османлија и Угарске), и датногимакојису били седелачко, земљорадничко становништво и нису били Власи раније у државним оквирима Србије и Босне. Стога ове влахе посматрамо као посебну друштвено–правну категорију у оквиру Османског царства: влахе–филурције, и даље их у раду пишемо малим почетним словом.

56 *Katuni i katun-name* 1957, 12; А. Аличић 1985, 26.

57 Е. Миљковић – А. Крстић 2009, 307.

58 Посебан попис запустелих села и мезри у области Херцеговине указује на велике размере тог таласа сеобе. Наиме, у нахији Мостар убележено је 19, у нахији Гацко 11, у нахији Невесиње 4, у

састојали из бројних катуна одн. џемата, налазили су се влашки кнезови, који су били посредници између влаха и централне власти. Они су са представницима османске власти уговарали услове пресељења, утврђивали летишта и зимишта, помагали су приликом убирања влашких дажбина а уређивали су и односе унутар катуна.⁵⁹

Према дефтеру из 1475/7. године влашко становништво у околини манастира Милешева пописано је у 4 нахије: Милешеви, Љубовићи и Кукуња – за које се изричио каже да припадају Полимљу, и малој нахији Матаруга – која се помиње пред набрајање влаха нахије Кукањ, и простире се између нахија Милешева, Љубовића и Кукањ.⁶⁰ Власи Херцеговине уписани су у султанов хас, али приходи од глоба (нијабет) које им се наплаћују припадају херцеговачком санџак–бегу, и то не све, већ глобе које се односе само на влахе – филурџије Полимља.⁶¹ То значи да је Милешеви, као и другим манастирима на простору некадашње територије породице Косача, одузето влашко становништво које је раније живело на манастирским поседима, што се свакако одразило на манастирску економију.⁶² Манастир је изгубио и град Милешевац, који је запосела турска посада, а један од посадника био је извесни влах Исак. Његов тимар обухватао је три села у нахији Милешева: Милошев Дол (југоисточно од манастира, у долини реке Милешевке), Мијоску (на левој обали Лима, узводно од Пријепоља) и Карино (непознато).⁶³ Уочава се да је влашки кнез –Херак Вранеш – забележен у нахији Љубовића, док у три остале није.⁶⁴ Ипак, његово присуство осећало се и у нахији

нахији Дубрава 16, у нахији Оногшт 13, а у нахији Почитељ 12 напуштених села и мезри. Види: Aličić 1985, 601-606; И влашко становништво са простора Сјенице се кретало ка северу: Мишић 2012в, 65, 69.

59 Миљковић–Бојанић 2004, 229; М. Благојевић је указао да је 1475-1477. године пописано 205 влашких џемата на подручју Херцеговоне, а свега 9 влашких кнезова, па тако у просеку на једног кнеза долази приближно 23 џемата: Благојевић 2005, 47. О влашким кнезовима и катунској организацији види и: Филиповић 1963, 84-91; Ковачевић–Којић 1963, 123-139; Ђурђевић 1963, 162-167; Filipović 1983, 140-142; Храбак, 1997, 139-159.

60 Нахија Кукањ: А. Aličić 1985, 31–35; Миљковић – Бојанић 2013в, 153,154; Миљковић 2009, 101 – 102; Нахија Милешева: А. Aličić 1985, 40–50; Зиројевић – Влаховић, 1981, 185 – 191; Зиројевић – Влаховић 1988, 127–135; Шантић 1988а, 155–172; Шантић 1988б, 137–153; Томовић 2013, 61–78. Нахија Љубовића: А. Aličić 1985, 50–54; Filipović 1983, 144-155; Hrabak 1955, 53 – 64; Тошић 1996, 101-113; Храбак 1997, 151, 154. Нахија Матаруга: А. Aličić 1985, 30–31; Петровић 1977, 97 – 117; Храбак 1997, 166. На основу пописаних зимовишта и летишта за Матаруге види се да је реч о местима са подручја Матаруга које се данас налазе западно и источно од планине Камена гора, односно са обе стране данашње србијанско–црногорске границе. Г. Томовић сматра да је нахија Милешева настала на простору на коме је се у време турског освајања налазила метохија манастира Милешева. Томовић 2013, 73.

61 Хас цара: А. Aličić 1985, 3–161; Хас мирливе одн. санџак-бега: А. Aličić 1985, 162 – 207. Глобе влаха Полимља вилајета Херсек помињу се на 164. страни.

62 То се уочава још у првом османском попису у коме се Милешева помиње (из 1468/9. године), где се јасно види да манастир више не располаже никаквим влашким становништвом. А. Aličić 2008, 62.

63 А. Aličić 1985, 582, 583. Тимар је делио са извесним Доганом из Тетова, који је такође био посадник. Састојао се од 3 села и 2 чифлука, са укупно 53 дома и 19 нежењених мушкараца. Доносио је приход од 2029 акчи. Види списак посадника Милешевца: А. Aličić 1985, 573–595.

64 Нахија Љубовића: А. Aličić 1985, 50–54; Џемат кнеза Херака: Aličić 1985, 53,54. Кнез је био у дугогодишњој служби херцеговачког санџак-бега, имао је везе на Порти и значајну политичку улогу у првим деценијама османске владавине – у његовом поседу налазили су се тимари, чифлуци, па чак на кратко и Требињска и Поповска нахија. Дубровачки извора нам казују да се властела града под Св.Срђом односила према кнезу Хераку са поштовањем и уважавањем, као да је реч о неком од османских санџак-бегова. Чињеница да је 1477. године добио на уживање поседе

Милешева, где је (према дефтеру из 1468/9. године) уживао тимар који се састојао од села Сопотнице, јужно од манастира Милешева.⁶⁵ Као што је већ поменуто, влашки кнезови увек се појављују на челу веће влашке скупине, састављених од низа катуна (џемата у осм. изворима). Стога можемо бити сигурни да је кнез Херак – један од најугледнијих влашких главара познатих из средњовековних извора уопште (13-15. века), био старешина не само влаха Љубовиђе, већ свих *влаха Полимља*, на чији посебан положај указује и издвајање прихода од глоба ове влашке групе за благајну санџак-бега.

У наставку рада ћемо се фокусирати на демографску анализу информација које нам дефтер даје о влашким катунима пописаним у четири горепоменуте нахије – Матаруге, Кукањ, Милешева и Љубовиђа.⁶⁶ У нахији Матаруга пописана су 3 катуна, у којима је било 97 породица (кућа) и 10 самаца, што значи да је, према примењеном методолошком образцу, у катуну укупно живело 495 влаха (табела бр.1).⁶⁷ У нахији Кукањ је било 6 катуна, са укупно 178 кућа и 26 пунолетних неожењених чланова, дакле око 916 становника са влашким статусом (табела бр.2).⁶⁸ У нахији Милешева пописано је 22 катуна, односно 416 кућа и 105 пунолетних неожењених мушкараца, што је свеукупно 2165 влаха (табела бр.3).⁶⁹ Влашка нахија бројала је 7 катуна, у којима је било укупно 220 кућа (75,9% везано за породицу Вранеш) и 28 неожењених мушкараца (60,7% везано за породицу Вранеш), што је чинило укупно 1.128 влаха (табела бр.4).⁷⁰ Највећи број становника са влашким статусом забележено је у нахији Милешева – 22 катуна, (2165 влаха), а најмање у нахији Матаруга – свега 3 катуна (495 влаха). *Власи Полимља* чинило је укупно 38 катуна, односно 4704 пописана становника са влашким статусом (према коришћеном демографском образцу) – дакле, реч је о великој влашкој скупини.

са укупним приходом 28.970 акчи годишње говори најбоље о томе где се Херак Вранеш налазио у османском феудалном систему. Издвајањем неких џемата из састава нахије Љубовиђе касније је настала нова нахија, која је добила име по породици Вранеш. Поред тога, о снази и утицају породице Вранеш у временима након кнеза Херака сведочи и активности кнеза Ђурђа Вранеша, Хераковог сина (или унука), који је упркос османским законима не само обновио, већ и проширио стари манастир Заступ (1537). Ђурађ је био и ангажован и у изради црквеног живописа и писања богослужбених књига, што говори да се радило о изузетној личности. Види: Filipović, 144-155; Hrabak 1955, 53 – 64; Тошић 1996, 101-113; Храбак 1997, 151, 154.

65 А. А. Аличић 2008, 125. Данас истоимено село постоји изнад десне обале Лима, на планини Јадовник. Налази се у близини Милошевог Дола, које се помиње као тимар посадника Милешева влаха Исака. Као што је забележено у попису, кнезу Хераку је тимар касније одузет због неодрживања на позив да се прикључи османској војни против Узун Хасана.

66 Постоје различита мишљења о проценама просечне величине куће у средњем веку. Према истраживањима професора Синише Мишића о насељености Полимља у средњем веку методолошки најприхватљивије решење је да је просечна величина породице на чијем челу се налазио мушкарац имала 5 чланова, док је просечна величина домаћинства на чијем челу се налазила удовица износила 2 и по члана. У османским пописима неожењеним ушкарци рачунају се као појединци (са коефицијентом 1). У овом раду држали смо се тог приступа. Види: Рашевић 2001, 425-430; Мишић 2012, 115, 116, 119.; Миљковић – Бојанић 1999, 160,161. Миљковић 2005, 185-213.

67 Нахија Матаруга: А. Аличић 1985, 30–31.

68 Нахија Кукањ: А. Аличић 1985, 31–35.

69 Нахија Милешева: А. Аличић 1985, 40–50.

70 Нахија Љубовиђа: А. Аличић 1985, 50–54.

Назив катуна	Број кућа	Самци	Удовице	Број становника
Катун Доброја	47	4	/	239
Иљаша			/	
Драгића	20	3	/	103
	30	3	/	153
укупно: 3	97	10	/	495

Табела 1. Власи нахије Матаруге у попису Херцеговачког санџака

Назив катуна	Број кућа	Самци	Удовице	Број становника
Катун Цветка	27	3	/	138
Брајке			/	
Гојка	28	/	/	140
Иваниша	33	3	/	168
Витомира	31	4	/	159
Прибисава	19	2	/	97
	40	14	/	214
укупно:6	178	26	/	916

Табела 2. Власи нахије Кукањ у попису Херцеговачког санџака

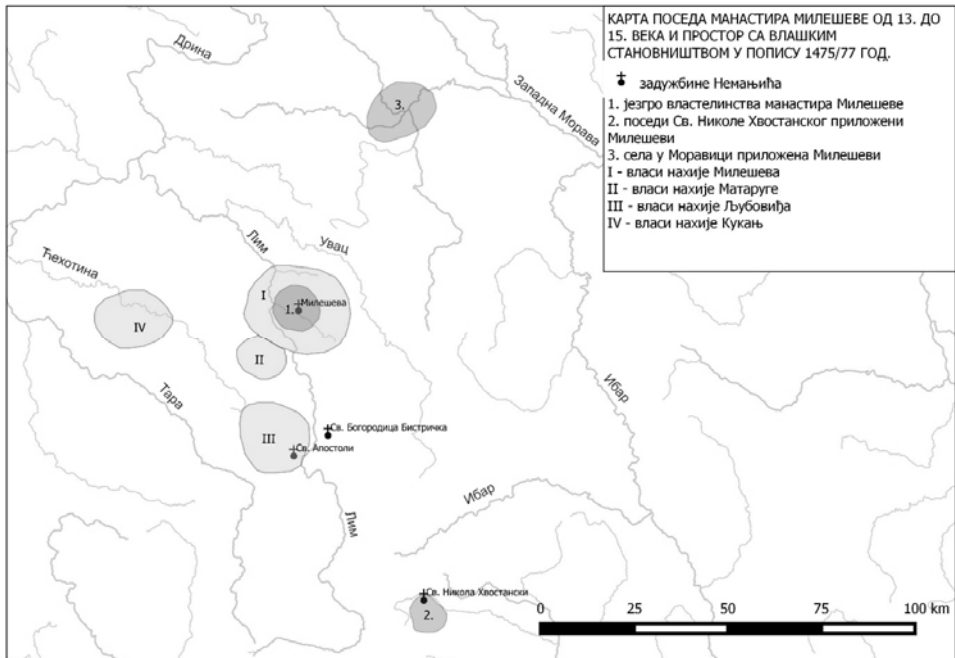
Назив катуна	Број кућа	Самци	Удовице	Број становника
Катун Крне	28	3	/	143
Иваниша	32	3	/	163
Вукмана	15	24	/	99
Радоја	27	4	/	139
Ђуке	7	/	/	35
Гојана	23	3	/	118
Вукосава	21	4	/	109
Вука	23	3	/	118
Добрича	16	1	/	81
Бранка	9	2	/	47
Годича	9	1	/	46
Вукоте	9	1	/	46
Хреље	12	9	/	69
Радоње	10	2	/	52
Радише	25	2	/	127
Радоње	10	2	/	52
Степана	16	4	/	84

Радича	46	14	/	244
Виђена	16	5	/	85
Хлапња	27	7	/	142
Добрића	17	5	/	90
Владислава	14	6	/	76
укупно:22	412	105	/	2165

Власи нахије Милешева у попису Херцеговачког санџака

Назив катуна	Број кућа	Самци	Удовице	Број становника
Катун Вука	35	4	/	179
Страхиње	17	5	/	90
Иваниша	24	5	/	125
Ђурђа	71	4	/	359
Степана	12	3	/	63
кнеза Херака	44	4	/	224
Крадислава	17	3	/	88
укупно:7	220	28	/	1128

Власи нахије Љубовића

Карта 1: Поседи манастира Милешева од 13. до 15. века и простор са влашким становништвом у попису 1475/1477.године

Поставља се питање: у каквој су вези власи–филурџије кнеза Херака Вранеша са Власима манастира Милешеве? Раније смо поменули да сачувана османска изворна грађа указује да су се власи са простора нахија Мостар, Гацко, Невесиње, Дубрава, Оногошт и Почитељ и Сенице померали ка северу. Многи катунски који су напустили своја ранија станишта задржали су се, бар привремено, у Полимљу. С друге стране, немамо разлога да сумњамо у присуство барем дела влашког становништва које је дуже живело на овом простору. Раније смо истакли да манастир Милешева није био једина задужбина Немањића у Средњем Полимљу – Власи потчињени манастиру Светих Апостола помињу се у повељи насталој између 1254. и 1263. године. Ни они, као ни Власи Милешеве, нису могли живети предалеко од манастира јер би то отежавало извршавање прописаних обавеза за манастирске Влахе. Власи потчињени Богородици Бистричкој не помињу се у сачуваној повељи краља Владислава.⁷¹ Не знамо ни да ли су манастири Давидовица и Заступ имали своје Влахе. Ђуро Тошић је сматрао да су власи који су пописани 1475/1477. године у нахији Љубовићи били присутни у околини Потарја дуже време, а затим су се, највероватније током 15. века, преселили у поречје Љубовиће.⁷² Матаруге се помињу први пут у дубровачким изворима 1318. године (Mataruch), што значи да нису били у то време Власи Милешеве, који се под тим именом помињу у дубровачким и српским изворима.⁷³ Потомке милешевских Влаха требало би стога тражити пре свега међу власима–филурџијама нахије Милешева.

Влашка нахија *Милешева* (други назив нахије *Островица и Поплатје*), пописана је са напоменом да припада *Полимљу*.⁷⁴ Г. Томовић сматра да је поменута нахија настала на простору на коме је се у време турског освајања налазила метохија манастира Милешеве.⁷⁵ Раније смо истакли да су у њој забележена 22 катуне, 416 кућа и 105 пунолетних неожењених мушкараца, са укупно 2165 влаха – што је највећа концентрација влаха на простору Полимља. Милош Благојевић је пре неколико деценија упозорио на то да је број влашких катуна (џемата) у нахији Милешева два пута већи од броја катуна приложених манастирима Бањској и Дечанима у првој половини 14. века.⁷⁶ Међутим, властелинство Светих архангела код Призрена имало је 1348. године 8 влашких и 9 арбанашких катуна – укупно 17.⁷⁷ С друге стране, морамо имати у виду и да се током 14. века, паралелно са интензивирањем караванске трговине, одвија и процес разгранављања катуна.⁷⁸ Тиме, као и значајем манастира Милешеве за династију Немањић и Србију, може се објаснити бројност становништва са влашким статусом на повом подручју.⁷⁹

---

71 Зборник 2011, 230; Благојевић 2003, 7–25.

72 Тошић 1996, 103.

73 О Матаругама види: Петровић 1977, 97 – 117.

74 Гордана Томовић сматра да би Поплатје требало читати као Поблаће, које је и данас мањи предео у Полимљу.

75 Томовић 2013, 73

76 Бањска је имала 9 влашких катуна, Дечани 8 влашких и један арбанашки, Св.архангели Благојевић 1976, 228,229.

77 Светоарханђеловска хрисовуља, 52,53.

78 Гранање катуна у дубровачком залеђу најдетаљније је до сада изложио Б.Храбак: Hrabak 1981, 181–201.

79 Раније је у раду наведено да се граница између Србије и Босне налазила у близини Милешеве. У време када се Милешевац и Ковин (изнад леве обале Лима, између села Цурово, Кучин и Избичањ) помињу као градови војводе, касније херцега Стјепана Вукчића Косаче, они свакако представљају погранична утврђења: Милешевац, ЛГТССЗ, 180 – 181 (Миљковић, Е.); Ковин ЛГТССЗ, 130 – 131 (Мишић, С.). Могуће је да су Власи, (одн. бар један део) на простору Средњег

У нахији Милешеви записано је да су џемати Крне, Иваниша и Радоње зимовали у Дренови (Вранови?), а летовали у месту званом Лука заједно са матарушким катунима.⁸⁰ Данас постоји село Дренова североисточно од Пријепоља, у подножју Златара. Ахмед Аличић је сматрао да Лука може бити Дуга Лука, данас засеок у селу Завинограђе, јужно од Пријепоља. С друге стране, Олга Зиројевић је Луку убицирала на простору села Дренова.⁸¹ Ипак, како су поменута места у долини Лима, а летишта су најчешће била у планинским пределима, пре ће бити да је реч о топониму Луке на простору од долине реке Грачанице, леве притоке Лима одн. места Житина ка Матаругама у пријепољском крају. Џемати Вукмана, Радоја, Дујке, Гојана, Вукосава и Вука зимовали су у месту Бистрица, а летовали у месту званом Јеленко.⁸² Данас постоји село Бистрицау долини истоимене реке северно од Пријепоља (општина Нова Варош). Јеленко је вероватно планински предео изнад Бистрице на простору Златара, где данас постоји Јеленков Дол.⁸³ Џемати Добрича и Бранка зимовали су у месту Долне Прнар, а летовали у месту Јагорје.⁸⁴ Долне Прнар, према Ферку Шантићу представља ниже делове села Хисарцика код Пријепоља, у подножју Милешевца.⁸⁵ Није нам познато где се Јагорје налазило – могуће да је у питању неки део планине Јадовник. Џемати Годича и Вукоте зимовали су у месту званом Дорћелићи и Бистрица, а летовали у месту званом Јеленко.⁸⁶ О Бистрици је већ било речи, као и Јеленку. Дорћелићи су можда топоним на простору Горње Бистрице, у близини Нове Вароши (Дрчелићи). Џемат Хреље зимовао је у разрушеном и напуштеном месту Јањина.⁸⁷ Мала је вероватноћа да је реч о неком насељу које се налазило у долини истоимене десне притоке Дрине. Пре ће бити да се ради о рушевинама манастира Јање, у долини Увца у селу Рутоши (општина Нова Варош), који је током османског периода био рушен.⁸⁸ На то упућује и чињеница да су у овом џемату пописани и Степко, Радоје и Радо као *синови попа*. Џемати Радише и Радоње зимовали су у местима: Избично, Жарухово и Кучине – то су данашња села Избичањ, Џурово и Кучин на левој обали Лима, а летовали у местима: Лешница, Бабино, као и у месту Јабука, што је представљало надокнаду за земље које су им одузете.⁸⁹ Није нам познато где се Лешница налазила (Аличић је сматрао да је то заселак Љешћа у селу Међани југоисточно о дманастира Милешеве), док су Бабино и Јабука данашња села Бабине (Горње и Доње Бабине) – северозападно од Пријепоља и Јабука – западно од Пријепоља, на истоименој висоравни. У дефтеру је забележено да су (горепоменути) џемати Крне и Иваниша такође уживали наведене "земље" – претпостављамо да се овде мисли на летња пасишта. Џемат Степана, сина Скоровоја Вокшића и Дробњака зимовао је у Звизду, а летовао у месту Хранче.⁹⁰ Звизд је данашње

Полимља и пре османских освајања имали улогу да чувају србијанско–босанску границу, јер су по попису из 1475/77. џемати Радише и Радоње имали зимовишта у Џурову, Избичњу и Кучину.

80 А. Аличић 1985, 40, 41; Шантић 1988а, 156.

81 Зиројевић – Влаховић 1988, 130.

82 А. Аличић 1985, 41, 42, 43.

83 Шантић 1988а, 156.

84 А. Аличић 1985, 44.

85 Шантић 1988а, 156.

86 А. Аличић 1985, 44, 45.

87 А. Аличић 1985, 45.

88 Манастир Јања, са храмом посвећеним Св.Јоакиму и Ани, обновљен је 2008. године, и данас се налази у Милешевској епархији.

89 А. Аличић 1985, 45–47.

90 А. Аличић 1985, 47. Степан, сина Скрвоја (Скоровоја) је највероватније син Скоровоја Вокшића из Дробњака, познатог и из дубровачких извора. Маловић–Ђукић 2001, 124, 125.

село Звијезд, западно од Пријепоља а Хранче је данашње село Ранче, смештено на планиној висоравни западно од Пријепоља (у дубровачким изворима се помиње *Crance*).⁹¹ Џемати Радича и Виђена имали су зимска станишта у Јечмиште (непознато), Меруђе (непознато) и Куће (непознато), а летња у месту званом Шкрка.⁹² Постоји потес Шкрке изнад Златарског потока у близини нововарошког села Дражевићи, у подножју Златара. Џемат Хлапца зимовао је и летовало у местима Љуботара, Надбара и Земишље Планини.⁹³ Није нам познато где се налазе прва два поменуто места, а Земишље Планини је вероватно био простор око Замишља, засеока пријепољског села Крњача, које се простире између врхова Клик (1366 м) и Главица (1318 м). Уочљиво да је су зимовиште и летиште наведени заједно, за разлику од претходних случајева где су јасно раздвојени. Очигледно су пасишта на поменутој планини била близу места у којима су зимовали. Каунару Добричу Радосавићу припадало је село Врбово – данас истоимено село северозападно од Пријепоља, које је било у тимару кадије нахије Милешеве. Добричевом џемату је припадао део села Врбова и део раније поменутог села Звизда, али нису нагасили да ли је реч о зимовишту или летишту. Вероватно је у Врбову, или у оближњим планинским пределима, било довољно места за напасање стоке током лета, а услови су можда дозвољавали боравак и преко зиме, или су зими боравили у Звизду.⁹⁴ За четрнаест домова џемата Владислава нису уписана ни летња ни зимска станишта.⁹⁵

Анализом података које нам османски дефтер даје о власима нахије Милешева дошли смо до закључка да су се њихова зимовишта налазила у пределима са нижом надморском висином, углавном у селима која су некада била део средњовековних жупа Црна Стена и Звијезд.⁹⁶ То значи да су њихова зимовишта већ дуже време била у сталним насељима. Летишта влашког становништва у османском периоду, а несумњиво и у време средњовековне Србије, налазила су се на обронцима планина које су окруживале поменуте жупе – пре свега Златара, Јадовника, Побиженика, Јабуке, Камене горе. Код појединих џемата нису убележена летишта, или су наведена заједно зимовишта и летишта – то нас наводи на помисао да је реч о старијем седелачком становништву или становништву које не зависи у толикој мери од сточарства. Присуство свештеника, ковача, кројача и професионалних свирача међу пописаним власима је драгоцен материјал за истраживање социјалне структуре влашког катунa у 15. веку. Антопонимичка анализа показује да су међу пописаним власима нахије Милешева најприсутнија словенска имена (око 75 %), затим следе романска (и друга несловенска и нехришћанска имена) имена – Херак, Селак, Радул, Алан, Богул, Лухћа, Кричак, Илавенда итд. (око 13%) и на крају хришћанска имена (око 12%).⁹⁷ Видели смо да први по имену познати милешевски Влах такође носи словенско име Владимир, и словенски патроним Гостимири одн. Гостимирић. Присуство свештеника, затим присуство хришћанских имена и свега једног муслиманског, несумњиво сведоче о конфесији којој су припадници ових џемата припадали. Процес исламизације је био тек у зачетку. Ктиторска делатност једног од влашких старешина – Ђурђа Вранеша, сина влашког кнеза Херака, који је обновио и проширио манастир Заступ упркос противљењу

91 У месту Хранче поменути Влах Дробњак Скоровој Вокшић напао је дубровачке трговце 1448. године: Ђук 1999, 62, напомена 37.

92 А. Алић 1985, 47, 48. Г. Томовић сматра да су се зимовишта ових џемата налазила на простору данашњих села Обарде и Стокуће, југозападно од Пријепоља. Томовић 2013, 75.

93 А. Алић 1985, 49.

94 А. Алић 1985, 49, 50.

95 Алић 1985, 50.

96 О поменутиим жупама види: Мишић 2003, 80, 81.

97 Јовановић 2013, 15.

османских власти (1537), као и његова ангажованост ради израде црквеног живописа и писања богослужбених књига, сведоче да су влашке старешине баштаници и чувари средњовековне српске културе што је, поред доминантних словенских имена такође показатељ њихове србизације.

Извори и литература

Aličić 1985 – Aličić, A. (1985): *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovine*, Sarajevo: Orijentalni institut

Aličić 2008 – Aličić, A. (2008): *Sumarni popis sandžaka Bosna iz 1468/69. godine*, Mostar.

Благојевић 2003 – Благојевић, М. (2003): *О аграрним односима у Полимљу крајем XII и почетком XIII века*, у: Живковић, Т. (ур.) (2003): *Краљ Владислав и Србија XIII века. Научни скуп 15–16. новембар 2000.*, Београд : Историјски институт, 7–25.

Благојевић 2005 – Благојевић, М. (2005): *Влашки кнезови, примићури и челници у држави Немањића и Котроманића*, Споменица Милана Васића, Бања Лука, 43-77.

Благојевић 2001 – Благојевић, М. (2001): *Соће – основни порез средњовековне Србије*, Глас САНУ 390, 1-44.

Благојевић 2004 – Благојевић, М. (2004): "Закон Светога Симеона и Светога Саве", у: *Немањићи и Лазаревићи и српска средњовековна државност*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства., 191–247.

Благојевић 1976 – Благојевић, М. (1976): *О положају становништва пријеполског краја у доба Немањића*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића III, Пријеполје, 225–234.

Војанић 1974 – Војанић, D.(1974): *Turski zakoni i zakonski propisi iz XV i XVI veka za Smedrevsku; Kruševačku i Vidinsku oblat*, Београд.

Winnifrith 1987 – Winnifrith, T. (1987): *The Vlachs. The History of a Balkan People*, London: Duckworth 1987.

Diaconescu 2015 – Diaconescu, M. (2015): *Census Valachorum in mid-16th century upper Hungary*, Balcanica Posnaniensia XXII/1. Ius Valachicum I, Poznań – Bucharest, 17-28.

Дерикоњић 2013 – Дерикоњић, С. (2013): *Савремено црквено грађитељство у милешевској епархији*, у: Мићевић, Ф. (ур.) (2013): *Међународни научни скуп Осам векова манастира Милешева. Зборник радова II*, Пријеполје : Епархија милешевска: Манастир Милешева, 431–446.

Димитријевић 1922 – Димитријевић, С. (1922): *Грађа за српску историју из руских архива и библиотека*, Сарајево.

Динић 1978 – Динић, М. (1978), *Средњовековна дубровачка караванска трговина*, у: Ђирковић С. (ур) *Српске земље у средњем веку*, Београд: Српска књижевна задруга, 305–330.

Ђурђевић 1963 – Ђурђевић, Б. (1963): *Територијализација катунске организације до краја XV века*, у: Филиповић М.(ур.) Симпозијум о средњовековном катуно одржан 24. и 25. новембра 1961. године, Посебна издања, књ. II, Одељење историјско-филолошких наука, књ. I, Научно друштво СР БиХ, Сарајево, 143-169.

Ђурђевић 1984 – Ђурђевић, Б. (1984): *Постанак и развитак брдских, црногорских и херцеговачких племена: одабрани радови*, Титоград.

Ђурић 1987 – Ђурић, В. (ур.) (1987): *Милешева у историји српског народа: међународни научни скуп поводом седам и по векова постојања*, јуни 1985, Београд: Српска академија наука и уметности.

Живковић 1992 – Живковић, Б. (1992): *Милешева : [цртежи фресака]*, Београд: Републички завод за заштиту споменика културе Србије.

Зборник 2011 – Мошин, В., Тирковић, С., Синдик Д. (ур.) (2011) *Зборник средњовековних ћириличних повеља и писама Србије, Босне и Дубровника 1186–1321. године*, Београд.

Зиројевић 1974 – Зиројевић, О. (1974): *Турско војно уређење у Србији (1459–1683)*, Београд.

Зиројевић – Влаховић 1981 – Зиројевић, О. – Влаховић, П. (1981): *О насељима пријеполског краја у турском периоду и савременом добу*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића VIII, Пријеполје, 185 – 191.

Зиројевић – Влаховић 1988 – Зиројевић, О. – Влаховић, П. (1988): *Пријеполски крај кроз турске изворе*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића XII, Пријеполје, 127–135.

Зиројевић 1987 – Зиројевић, О. (1987): *Турски извори XV и XVI века о поседима манастира Милешева*, Зограф 18, 75–78.

Ивић – Грковић 1976 – Ивић, П. – Грковић, М. (1976): *Дечанске хрисовуље*, Нови Сад.

Јиречек 1959 – Јиречек, К. (1959): *Власи и Мавровласи у дубровачким споменицима*, Динић М. (ур.) *Зборник Константина Јиречека I*, Београд: Научно дело, 192–204.

Јовановић 2013 – Јовановић, Г. (2013): *Власи милешевски у попису санџака вилајета Херцеговина из 1477. године*, у: Мићевић, Ф. (ур.) (2013): *Међународни научни скуп Осам векова манастира Милешева. Зборник радова II*, Пријеполје: Епархија милешевска : Манастир Милешева, 61–78.

Kanuni i kanun-name 1957 – Đurđev B., Filipović N., Hadžibegić N., Mujić M. i Šabanović H. (ur.) (1957): *Kanuni i kakun-name za za bosanski, hercegovački, zbornički, kliški, crnogorski i skadarski sandžak*, Sarajevo.

Klaić 1983 – Klaić, N. (1983): *Položaj Vlaha u XIV u XV stoljeću u hrvatskim zemljama prema štampanoj građi i novim podacima iz Zadarskog notarskog arhiva*, Radovi ANU BiH 73, Sarajevo, 107–113.

Ковачевић 1963 – Ковачевић, Д. (1963): *Средњовековни катун по дубровачким изворима*, у: Филиповић М.(ур.) *Симпозијум о средњовековном катуњу одржан 24. и 25. новембра 1961. године*, Посебна издања, књ. II, Одељење историјско-филолошких наука, књ. I, Научно друштво СР БиХ, Сарајево, 121–139.

Ковачевић–Кojić 1983 – Ковачевић–Кojić, D. (1983): *Učešće Vlaha u trgovinskoj razmjeni tokom XIV u XV vijeka*, Radovi ANU BiH 73, Sarajevo, 79–85.

Ковачевић 1890 – Ковачевић, Љ. (1890): *Светостефанска хрисовуља*, Споменик СКА 4, Београд.

Копривица 2017 – Копривица, М. (2017): *"Краљевски манастири" у средњовековној Србији*, у: Мишић, С. (ур.). *Српска краљевства у Средњем веку: зборник радова са међународног научног скупа Српска краљевства у средњем веку, одржаног од 15. до 17. септембра 2017. године у Краљеву, у част бележавања 800 година од крунисања Стефана Немањића (Првовенчаног)*. Београд: Центар за историјску географију и историјску демографију Филозофског факултета Универзитета; Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за историју; Ниш: Центар за византијско-словенске студије; Краљево: Град Краљево, 147-163.

ЛГТССЗ – Мишић С. (ур.) (2010): *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства .

Максимовић 2017 – Максимовић М. (2017): *Власи у склопу регалних права српских владара*, у: Мишић, С. (ур.). *Српска краљевства у Средњем веку: зборник радова са међународног научног скупа Српска краљевства у средњем веку, одржаног од 15. до 17. септембра 2017. године у Краљеву, у част бележавања 800 година од крунисања Стефана Немањића (Првовенчаног)*. Београд: Центар за историјску

географију и историјску демографију Филозофског факултета Универзитета; НовиСад: Филозофски факултет, Одсек за историју; Ниш: Центар за византијско-словенске студије; Краљево: Град Краљево, 401-416.

Маловић–Ђукић 1997 – Маловић–Ђукић, М. (1997) *Дробњац у караванској трговини Полимља у средњем веку*, Милешевски записи 2, 25-33.

Маловић–Ђукић 2001 – Маловић–Ђукић, М. (2001): *Дробњац под турском влашћу у 15. веку*, Гласник Завичајног музеја 2 (2001), 117-127.

Марјановић–Душанић 2005 – Марјановић–Душанић С. (2005): *Повеља краља Стефана Душана о поклањању цркве Св. Николе у Врању манастиру Хиландару*, Стари српски архив 4, 68-88.

Mirdita 2004 – Mirdita Z. (2004): *Vlasi u historiografiji*, Zagreb.

Милосављевић 2010 – Милосављевић Д. (2010): *Изгубљена ризница манастира Милешево*, Београд: Службени гласник.

Миљковић – Крстић 2009 – Миљковић Е. – Крстић А. (2009): *Трагови српског средњовековног права у раним османским канунима и кануннамама*, у: *Средњовековно право у Срба у огледалу историјских извора: зборник радова са научног скупа одржаног 19–21. марта 2009*, Београд, 261–284.

Миљковић–Бојанић 2004 – Миљковић–Бојанић Е. (2004): *Смедеревски санџак (1476–1560): земља, насеља, становништво*, Београд: Службени гласник.

Миљковић 2005 – Миљковић Е. (2005): *Типологија сеоских насеља у првом веку османске владавине у српским земљама*, у: *Споменица Милана Васића, Бања Лука*, 185-213.

Миљковић 2007 – Миљковић Е. (2007): *Власи у домаћој историографији*, Браничевски гласник 7, Пожаревац, 5-22.

Миљковић 2009 – Миљковић Е. (2009): *Пљевљскодруштво – прображај српског трга у османску касабу*, Историја Пљеваља, Пљевља, 91 – 129.

Миљковић 2013а – Миљковић Е. (2013): *Османске пописне књиге дефтери као извори за историјску демографију: могућности истраживања, тачност показатеља и методолошке недоумице*, у: *На раскршћу епоха: студије из историје српског народа под османском влашћу*, Ниш: Филозофски факултет, 13 – 24.

Миљковић 2013б – Миљковић Е. (2013): *О значају османских пописних књига као историјских извора – на примеру дефтера Смедеревског санџака*, у: *На раскршћу епоха: студије из историје српског народа под османском влашћу*, Ниш: Филозофски факултет, 25 – 43.

Миљковић 2013в – Миљковић Е. (2013): *Пљевља и нахија Кукањ у другој половини XV века*, у: *На раскршћу епоха: студије из историје српског народа под османском влашћу*, Ниш: Филозофски факултет, 25 – 43.

Михаљчић 2006 – Михаљчић Р. (2006): *Закони у старим српским исправама: правни прописи, преводи, уводни текстови и објашњења*, Београд: САНУ.

Мишић 2003 – Мишић С. (2003): *Територијално–управна организација Полимља (XII–XIV век)*, у: *Живковић, Т. (ур.) (2003): Краљ Владислав и Србија XIII века. Научни скуп 15–16. новембар 2000.*, Београд: Историјски институт, 73–89.

Мишић 2010 – Мишић С. (2010): *Законске одредбе о Власима у повељама Немањића*, Браничевски гласник 7, 36–48.

Мишић 2012а – Мишић С. (2012): *Насељеност Полимља у средњем веку*, у: *Студије о средњовековном Полимљу*, Ниш: Филозофски факултет, 111–131.

Мишић 2012б – Мишић С. (2012): *Потарје у средњем веку*, у: *Студије о средњовековном Полимљу*, Ниш 2012,

Мишић 2012в – Мишић С. (2012): *Жупа и нахија Сенице у средњем веку*, у: *Студије о средњовековном Полимљу*, Ниш 2012, 59–70.

Мишић 2012г – Мишић С. (2012): *Границе земаља Косача у Полимљу*, у: Студије о средњовековном Полимљу, Ниш 2012, 70 – 77.

Младеновић 2007 – Младеновић А. (2007): *Повеље и писма деспота Стефана (1377-1427)*, Београд: Чигоја штампа.

Николајевић 1976 – Николајевић, И. (1976): *Пријепоље и околина у рановизантијско доба*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића III, Пријепоље, 199-209.

Николић 1989 – Николић М. (1989): *Трговина у средњем веку*, у: *Историја Титовог Ужица I*, Т. Ужице, 164-167.

Новаковић 1965 – Новаковић С. (1965): *Село* (приредио С. Ћирковић), Београд: Српска књижевна задруга.

Орбин 2006 – Орбин М. (2006): *Краљевство Словена*, Зрењанин: Sezam Books.

Пекић 2016 – Пекић, Р. (2016): *Херак Милошевић – крамар Малешевац*, Зборник радова Филозофског факултета XLVI (1), Косовска Митровица, 401-417.

Рекіћ 2016 – Рекіћ R. (2016): *Maleševci in Bileća's Rudine*, Collection of papers of the Faculty of Philosophy of Priština, Vol. XLVI (3), 21-51.

Петковић 1987 – Петковић, С. (1987): *Настанак Милешева*, у: Ђурић, В. (ур.) (1987): *Милешева у историји српског народа: међународни научни скуп поводом седам и по векова постојања, јуни 1985*, Београд: Српска академија наука и уметности, 1-8.

Петровић 1977 – Петровић, Ђ. (1977): *Матаруге у касном средњем веку*, Гласник Цетињског музеја 10, 97 – 117.

Петровић 1981 – Петровић, Ђ. (1981): *Прилог познавању Пријепоља у касном средњем веку*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића VIII, Пријепоље, 157 – 172;

Радојчић 1963 – Радојчић, С. (1963): *Милешева*, Београд: Српска књижевна задруга: Просвета.

Рашевић 2001 – Рашевић М. (2001): *Демографске прилике и становништво*, у: Мацура М. (ур.) *Насеља и становништво области Бранковића 1455*, Београд, 425-430.

Светоарханђеловска хрисовуља – Мишић С. – Суботин–Голубовић Т. (2003): *Светоарханђеловска хрисовуља*, Београд 2003.

Светостефанска хрисовуља 2011 – Трифуновић Ђ. (ур.) (2011): *Повеља краља Милутина манастиру Бањска – Светостефанска хрисовуља*, књ. 2. Фототипије издања и пратеће студије, Приштина: Музеј, Београд: Центар за очување Косова и Метохије Мпemosупе: Београд: Службени гласник.

Стојановић 1927 – Стојановић, Јб. (1927): *Стари српски родослови и летописи*, Сремски Карловци.

Томовић 2013 – Томовић Г. (2013): *Манастир Милешева и манастирски трг Пријепоље у средњовековној трговини Полимља*, у: Мићевић, Ф. (ур.) (2013): *Међународни научни скуп Осам векова манастира Милешева. Зборник радова I*, Пријепоље: Епархија милешевска: Манастир Милешева, 61-78.

Тошић 1996 – Тошић, Ђ. (1996): *О влашкој скубини Вранеша у нахији Љубовића*, Милешевски записи 2, 101-113.

Филиповић 1963а – Филиповић М. (1963): *Катун у нашој историографији*, у: Филиповић М. (ур.) *Симпозијум о средњовековном катуну одржан 24. и 25. новембра 1961. године*, Посебна издања, књ. II, Одељење историјско-филолошких наука, књ. 1, Научно друштво СР БиХ, Сарајево, 9-14.

Филиповић 1963б – Филиповић М. (1963): *Структура и организација средњовековних катуна*, у: Филиповић М. (ур.) *Симпозијум о средњовековном катуну одржан 24. и 25. новембра 1961. године*, Посебна издања, књ. II, Одељење историјско-филолошких наука, књ. I, Научно друштво СР БиХ, Сарајево, 45-112.

Filipović 1974 – Filipović N. (1974): *Vlasi i uspostava timarskog sistema u Hercegovini*, Godišnjak knjiga XII, Sarajevo, 127–220;

Filipović 1983 – Filipović N. (1983): *Islamizacija Vlaha u Bosni i Hercegovini u XV i XVI vijeku*, Radovi ANU BiH, knj. LXXIII, Sarajevo, 139–148.

Hrabak 1955 – Hrabak, B. (1955): *Herak Vraneš*, Godišnjak Istorijskog društva Bosne i Hercegovine 7, 53 – 64.

Храбак 1976 – Храбак Б. (1976): *Пословни људи Полимља (1350–1700)*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића III, Пријепоље.

Храбак 1990 – Храбак Б. (1990): *Власи старинци и досељеници у Поречју Западне Мораве (до 1570. године)*, Зборник радова Народног музеја 20, Чачак, 5–46.

Храбак 1997 – Храбак Б. (1997): *Челници сточарских заједница у источној Херцеговини у XIII – XIV веку*, Зборник за историју БиХ, бр. 2, Београд, 139–172.

Hrabak 1981 – Hrabak B. (1981): *Razgranavanje katuna i stvaranje grupe katuna odnosno plemena u nekadašnjoj Hercegovini (XIII–XV vek)*, Predmet i metod izučavanja patrijarhalnih zajednica u Jugoslaviji, Podgorica, 181–201.

Ћирковић 1964а – Ћирковић С. (1964): *Историја срењовековне босанске државе*, Београд.

Ћирковић 1964б – Ћирковић С. (1964): *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд.

Ћирковић 1976 – Ћирковић С. (1976): *Пријепоље у средњем веку*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића III, Пријепоље, 211–224.

Ћирковић 1987 – Ћирковић С. (1987): *Милешева и Босна*, у: Ђурић, В. (ур.) (1987): *Милешева у историји српског народа : међународни научни скуп поводом седам и по векова постојања, јуни 1985*, Београд : Српска академија наука и уметности, 137–143.

Ћук 1996 – Ћук, Р. (1996): *Караванске станице у Полимљу у средњем веку*, Милешевски записи 2, 7–24.

Ћук 1999 – Ћук, Р. (1999): *Пљевља и пљеваљски крај у дубровачкој архивској грађи*, Гласник Завичајног музеја Пљевља 1, Пљевља: Завичајни музеј Пљевља, 55–67.

Ћук 2003 – Ћук, Р. (2003): *Почеци рударства и привредни успон Србије*, у: Живковић, Т. (ур.) (2003): *Краљ Владислав и Србија XIII века. Научни скуп 15–16. новембар 2000.*, Београд : Историјски институт, 99–107.

Чremoшник 1932 – Чremoшник Г. (1932): *Канцеларијски и нотарски списи (1278–1301)*, Београд.

Шантић 1988а – Шантић, Ф. (1988): *Пријепољски крај по попису из 1477. и 1981. године*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића XII, Пријепоље, 155–172.

Шантић 1988б – Шантић, Ф. (1988): *Пријепоље у другој половини 15. века – становништво и привреда*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића XII, Пријепоље, 137–153.

Шаркић 2010 – Шаркић С. (2010): *Правни положај Влаха и отрока у средњовековној Србији*, Зборник радова Правног факултета 44/3, 37–51.

Шкриванић 1974 – Шкриванић Г. (1974): *Путеви у средњовековној Србији*, Београд.

VLACHS OF THE MILEŠEVA MONASTERY (13TH–15TH CENTURY)

King Vladislav, by looking up to his father and grandfather, founded an endowment – the Mileševa Monastery, which he bestowed with land estates and dependent population: farmers and herdsmen (Vlachs). Even though the founding charter of the monastery is not extant, Vlachs of the Mileševa Monastery are familiar to us through other 13th and 14th century documents – both of Serbian and Dubrovnik provenance. The status of Vlachs on the estates of the Mileševa Monastery was defined by the “Canon of Saint Sava”. This “canon”, that is to say a collection of legal norms was similar to the “Canon of Saint Simeon” which regulated the status of Vlachs and other subject population on the estates of the Studenica Monastery. These laws were actually also used for regulating the status of subject population on the estates of future endowments, and thus memory of them remains preserved in history. Vlachs subject to the Studenica Monastery and to the Mileševa Monastery had better status (fewer duties) than those subject to the Monastery of St. George near Skopje in year 1299/1300, and they lived in accordance with the ancient norms and duties defined long before the first rulers of the Nemanjić dynasty. Vlachs of the Mileševa Monastery started taking part in caravan trade of Dubrovnik, from an early age. The trade was a main link between the Mediterranean and the inside of the Balkans and it was contributing to the economic development of medieval Serbia. In the period from 1278 until 1282, we find Vlach Vladimir Gostimiri who was doing business in the area between Dubrovnik, Brskovo and Polimlje. In the 14th century, Monastery Vlachs were no longer mentioned in the caravan trade, and neither are Vlachs of other monasteries. Their place was taken by those who were directly subject to the King. That could be due to multiple factors – the change of status of those taking part in trade activities, the structure of Vlach katuns in which there were not enough Vlachs soldiers required for the needs of the developing trade, or difference in status of Vlachs under the King’s rule in comparison to those on monastery estates. The Mileševa Monastery fell to the Turkish rule in 1465, at the latest. After that the Monastery was left without its Vlachs as they became a part of sultan’s hassa, and the revenue from various law violations (niyabet) committed by them (Vlachs of Polimlje) belonged to the sanjak-bey. According to the 1475/1477. census there were four nahias inhabited by Vlachs-filurdzijas in the Central Polimlje region: Mileševa, Ljubovidja, Mataruga and Kukanj. It was a unique Vlach community headed by knez Herak Vranes, one of the most respected Vlach lords ever recorded. He was very close to the Ottoman authorities. He had 38 katuns under his rule, that is to say around 4704 registered Vlachs (according to the demographic formula used in the paper). The highest number of Vlachs was registered in the Mileševa nahia – 22 katuns, that is to say 2165 Vlachs, according to the formula used. The lowest number of Vlachs was registered in the Mataruga nahia – a mere total of 3 katuns, which, according to the formula used, amounts to 495 Vlachs. According to the Ottoman sources, the Vlach population was moving northwards, so we can’t be sure what proportion of these Vlachs are descendants of the old monasteries of Mileševa. The descendants of the old Vlachs were certainly most numerous in the areas around the monasteries (Mileševa nahia). The presence of a priest, a smith, a tailor and professional musicians among the registered Vlachs is a precious material for research of the social structure of Vlach katuns in the 15th century. Anthroponymic analysis in Mileševanahia shows that among the registered Vlachs, the most common names are of Slavic origin (around 75%), followed by Romanic (and other non-Slavic and non-Christian) names – Herak, Selak, Radul, Alan, Bogul, Luha, Kričak, Ilavenda etc. (around 13%) and in the end the Christian names (around 12%). We saw that the first Vlach from Mileševa known by name bears a Slavic name Vladimir and a Slavic patronymic

Gostimiri, i.e. Gostimirić. The presence of a priest, then the presence of Christian names, and the presence of just a single Muslim name, undoubtedly testifies about the religious denomination to which the members of this cemaat belonged. The islamization process had just begun. Endowment activities of one of the Vlach lords – Djuradj Vranes, son of Vlach knez Herak who restored the Zastup Monastery despite the disapproval for the Ottoman authorities (1537), as well as his engagement in the advancement of fresco painting and compiling of liturgical books testifies that the Vlach lords were the heirs and keepers of the medieval Serbian culture, which alongside their Slavic names is an indicator of their Serbization.